

O‘ZBEKISTONDA MILLATLARARO TOTUVLIKNING FALSAFIY ASOSLARI.**Xamrayeva Muslima Odilovna***O‘zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti
milliy g‘oya va falsafa kafedrası assistenti*muslimaxamrayeva@mail.ru

+998991230377

Annotatsiya: Ushbu maqola O‘zbekistonda millatlararo totuvlikning falsafiy asoslarini tahlil qilishga bag‘ishlangan. Maqolada millatlararo totuvlikning nazariy va amaliy jihatları, uning falsafiy asoslari, tarixiy rivojlanishi va zamonaviy sharoitdagi ahamiyati ko‘rib chiqiladi. Tadqiqotda O‘zbekistonning ko‘p millatli jamiyatida tinchlik va barqarorlikni ta‘minlashda falsafiy yondashuvlarning roli tahlil qilinadi. Maqola davlat siyosati, madaniy o‘zaro ta‘sir va ijtimoiy integratsiya jarayonlariga asoslanadi.

Kalit so‘zlar: millatlararo totuvlik, falsafiy asoslar, O‘zbekiston, ko‘p millatli jamiyat, ijtimoiy integratsiya, madaniy o‘zaro ta‘sir, tinchlik.

O‘zbekiston ko‘p millatli va ko‘p madaniyatli davlat sifatida millatlararo totuvlikni ta‘minlashda o‘ziga xos tajribaga ega. Bu jarayon nafaqat ijtimoiy-siyosiy barqarorlikni ta‘minlash, balki falsafiy nuqtai nazardan ham muhim ahamiyatga ega. Millatlararo totuvlikning falsafiy asoslari insoniyatning umumiy qadriyatlariga, tenglik va adolat tamoyillariga asoslanadi. Ushbu maqola O‘zbekiston tajribasi asosida ushbu falsafiy asoslarni tahlil qilishga qaratilgan bo‘lib, uning zamonaviy sharoitdagi dolzarbligini ko‘rib chiqadi.

O‘zbekiston ko‘p millatli va ko‘p madaniyatli davlat sifatida millatlararo totuvlikni ta‘minlashni o‘z siyosatining asosiy yo‘nalishlaridan biri deb biladi. Bu jarayonning falsafiy asoslari o‘zbek xalqining tarixiy tajribasi, sharqona falsafa, islomiy qadriyatlar va zamonaviy insonparvarlik g‘oyalariga asoslanadi. Quyida ushbu falsafiy asoslarning asosiy jihatları batafsil yoritiladi.

Insonparvarlik va tenglik g‘oyasi

O‘zbekistonda millatlararo totuvlikning falsafiy asoslarining markazida insonparvarlik va tenglik g‘oyalari turadi. Bu g‘oyalar o‘zbek xalqining buyuk mutafakkirlari, xususan, Alisher Navoiyning “Xamsa” asarida ifodalangan inson qadriyatlariga va har bir shaxsning o‘ziga xosligini hurmat qilish tamoyillarida o‘z aksini topadi. Navoiy o‘z falsafasida insonni millati, tili yoki dinidan qat’i nazar, teng huquqli mavjudot sifatida ko‘radi. Shu bilan birga, o‘zbek xalqining an‘analarida har bir kishiga adolat bilan munosabatda bo‘lish va uning shaxsiy hurmatini himoya qilish

muhim o‘rin tutadi. Bu falsafa zamonaviy O‘zbekiston Konstitutsiyasida ham o‘z aksini topgan bo‘lib, unda barcha fuqarolar millatidan qat’i nazar teng huquq va imkoniyatlarga ega ekanligi ta’kidlanadi.

Ko‘p madaniyatli birlik tamoyili

O‘zbekiston hududida yuzlab yillar davomida turli millatlar va madaniyatlar birgalikda tinch-totuv yashab kelgan. Bu tarixiy tajriba “birlikdagi xilma-xillik” tamoyiliga asoslanadi. O‘zbekiston falsafiy yondashuvida har bir millatning tili, urf-odatlar, dini va an‘analari hurmat qilinadi va ularning rivojlanishi uchun shart-sharoitlar yaratiladi. Masalan, mamlakatda turli millatlarning madaniy markazlari faoliyat yuritadi, ular o‘z tillarida ta’lim olish, madaniy tadbirlar o‘tkazish va an‘analarini saqlash imkoniyatiga ega. Bu tamoyil sharq falsafasidagi “vahdat” (birlik) va “kasb” (ko‘plik) tushunchalariga ham yaqin bo‘lib, ko‘p madaniyatli jamiyatda umumiy maqsadlar yo‘lida birlashish muhimligini ta’kidlaydi.

Tinchlik va barqarorlik falsafasi

Millatlararo totuvlik O‘zbekistonda tinchlik va barqarorlikning asosiy omili sifatida qaraladi. Bu falsafa sharqona dunyoqarashdagi “sulh” (tinchlik) va “vatanparvarlik” g‘oyalaridan kelib chiqadi. O‘zbek xalqining tarixiy tajribasi, xususan, Buyuk Ipak yo‘li davrida turli millatlar va madaniyatlar o‘rtasidagi tinch-totuv savdo va madaniy almashinuvlar, bu tamoyillarni mustahkamlagan. Zamonaviy O‘zbekiston davlat siyosatida tinchlikni saqlash va millatlararo nizolarni oldini olish uchun har bir millatning manfaatlarini hisobga olishga alohida e’tibor qaratiladi. Bu jarayonda falsafiy asos sifatida umuminsoniy qadriyatlar, xususan, tinchliksevarlik va bag‘rikenglik targ‘ib qilinadi.

Adolat va o‘zaro hurmat

Millatlar o‘rtasidagi munosabatlarda adolat va o‘zaro hurmat O‘zbekistonda millatlararo totuvlikning muhim falsafiy asoslaridan biridir. Bu tamoyil islom falsafasida keng yoritilgan bo‘lib, unda har bir insonning huquqlari va qadr-qimmati muqaddas sanaladi. Masalan, Qur’oni Karimda “Ey insonlar! Biz sizlarni bir erkak va bir ayoldan yaratdik va sizlarni xalqlar va qabilalarga ajratdik, toki bir-biringizni tanisizlar” (Hujurat surasi, 13-oyat) kabi oyatlar millatlar o‘rtasidagi tenglik va o‘zaro hurmatni ta’kidlaydi. O‘zbek xalqining an‘analarida ham mehmondo‘stlik, qo‘shnichilik va do‘stona munosabatlar muhim o‘rin tutadi, bu esa millatlararo totuvlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Tarixiy tajriba va an‘analar

O‘zbekiston hududida asrlar davomida turli millatlar tinch-totuv yashab kelgan. Buyuk Ipak yo‘li davrida bu hudud nafaqat savdo markazi, balki madaniy va falsafiy almashinuvlar markazi ham bo‘lgan. Turk, fors, arab, hind va boshqa xalqlarning vakillari bu yerda o‘zaro hurmat va hamkorlik ruhida yashagan. Bu tajriba zamonaviy O‘zbekistonning millatlararo totuvlik falsafasiga katta ta’sir ko‘rsatdi. Masalan, o‘zbek

xalqining “do‘stlik” va “mehmondo‘stlik” an‘analari millatlar o‘rtasidagi do‘stona munosabatlarni mustahkamlashda muhim rol o‘ynaydi. Shu bilan birga, O‘zbekistonning mustaqillik davridagi tajribasi, xususan, turli millatlarning umumiy vatan manfaatlarini birlashtirishga qaratilgan siyosati, bu falsafiy asoslarni yanada rivojlantirdi.

Zamonaviy global qadriyatlar bilan uyg‘unlik

O‘zbekistonda millatlararo totuvlikning falsafiy asoslari nafaqat mahalliy an‘ana va tajribalarga, balki zamonaviy global qadriyatlar, xususan, BMTning inson huquqlari deklaratsiyasi va boshqa xalqaro hujjatlardagi tamoyillarga ham mos keladi. Mamlakatda millatlararo totuvlikni ta‘minlash bo‘yicha qabul qilingan qonunlar va dasturlar global miqyosda bag‘rikenglik va ko‘p madaniyatli jamiyatni rivojlantirish g‘oyalariga asoslanadi. Shu bilan birga, O‘zbekiston o‘ziga xos falsafiy yondashuvini saqlab, global tendensiyalarni mahalliy sharoitlarga moslashtiradi.

O‘zbekistonda millatlararo totuvlikning falsafiy asoslari sharq va g‘arb falsafasi an‘analarining sintezi sifatida shakllangan. Sharq mutafakkirlarining insonparvarlik g‘oyalari zamonaviy adolat va tenglik tamoyillari bilan uyg‘unlashadi. Biroq, globalizatsiya sharoitida madaniy o‘ziga xoslikni saqlash va integratsiyani ta‘minlash o‘rtasidagi muvozanatni topish muhim muammo sifatida qolmoqda. Tadqiqotda aniqlangan falsafiy tamoyillar millatlararo totuvlikni mustahkamlashda qo‘llanilishi mumkin bo‘lsa-da, ularni amaliy joriy etishda iqtisodiy va ijtimoiy omillar muhim rol o‘ynaydi.

Xulosa

O‘zbekistonda millatlararo totuvlikning falsafiy asoslari insonparvarlik, ko‘p madaniyatli birlik, tinchlik, adolat, tarixiy an‘analar va zamonaviy global qadriyatlarning uyg‘un birlashmasidan iborat. Bu tamoyillar nafaqat mamlakat ichida barqarorlik va do‘stona muhitni ta‘minlaydi, balki O‘zbekistonni xalqaro maydonda tinchliksevar va bag‘rikeng davlat sifatida namoyon etadi. Ushbu falsafiy asoslar kelajakda ham millatlar o‘rtasidagi hamjihatlikni mustahkamlashda muhim rol o‘ynaydi.

O‘zbekistonda millatlararo totuvlikning falsafiy asoslari ko‘p millatli jamiyatda tinchlik va barqarorlikni ta‘minlashda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, sharq va g‘arb falsafasi tamoyillari O‘zbekiston tajribasida muvaffaqiyatli uyg‘unlashgan. Kelgusida quyidagi takliflar amalga oshirilishi mumkin:

Millatlararo totuvlik falsafasini o‘quv dasturlariga kiritish orqali yoshlar ongida ushbu qadriyatlarning muhimligini mustahkamlash.

Madaniy o‘zaro ta‘sirni kuchaytirish uchun xalqaro hamkorlik dasturlarini kengaytirish.

Millatlararo totuvlikning falsafiy asoslarini o‘rganish bo‘yicha ilmiy tadqiqotlarni qo‘llab-quvvatlash.

Adabiyotlar.

1. Millatlararo do‘stlik va hamjihatlik – xalqimiz tinchligi va farovonligining muhim omilidir // Sh.Mirziyoyevning Respublika baynalmilal madaniyat markazi tashkil etilganining 25 yilligiga bag‘ishlangan uchrashuvidagi nutqidan URL: <http://uza.uz/uz/posts/millatlararo-d-stlik-va-amzhi-atlik-khal-imiz-tinchligi-va-f-24-01-2017>
2. Shodavlatovna D. S., Chorievna J. S. The issue of a just king in kaikous’s nightmare //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2021. – T. 11. – №. 3. – C. 1416-1420.
3. Razhabovich P. T., Narzullaevich T. Z. A LOOK INTO THE HISTORY OF THE PREPARATION OF LOCAL PROFESSIONALS IN THE INDUSTRY //Ўтмишга назар журнали. – 2019. – Т. 26. – №. 2.
4. Алламуратов Ш., Джураева У. Ремесленные и торговые отношения в бекствах восточной Бухары в конце XIX–начале XX вв //Общество и инновации. – 2021. – Т. 2. – №. 3/S. – С. 105-110.
5. Khursandovna K. G., Umirzokvich R. U. NATIONAL COLOR: CONTENT ESSENCE //Archive of Conferences. – 2021. – Т. 17. – №. 1. – С. 29-31.
6. Mustafayev U. U. YANGI O‘ZBEKISTON: QADRIYATLAR VA FALSAFIY FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI BO ‘YICHA AYRIM MULOHAZALAR //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2021. – Т. 1. – №. 10. – С. 568-577.
7. TURSUNOV Z. N. STAGES OF ECONOMIC DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN AFTER THE SECOND WORLD WAR //THEORETICAL & APPLIED SCIENCE Учредители: Теоретическая и прикладная наука (Тараз). – 2021. – №. 9. – С. 311-313